

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars.

ADRESSE

"İdjtihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvième ANNÉE

15 Septembre 1930

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No: 305

ABONEMAN:

Seneliği [24Nusha] Türkiye için 2 1/2, Âlâ kâğıdı-
lısı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève.

Yirmi altıncı sene

15 Eylül 1930

sene evvel muntazam bir kabristan numunesini gözlerimizin önüne koydular. Tam seksen sene-den beri bu numuneyi görüyoruz ve ibret almıyoruz. Şapkeyi kabulde dahi bunca zamanları gafletle geçirdik. Cenaze kaldırmak usulünü ise hâlâ ıslâh edemedik. Ancak bundan sonra onunda ıslâhı kolaylaşacaktır . Erkeç o da asri ve medeni bir şekle kalb edilecektir.

Fakat aceba şehir emaneti kabristanların tanzimi için ne gibi bir proje düşünüyor? Eğer mevcut kabristanların ıslâhı cihetine gidecekse emin olsunki sarf edeceği bütün mesai boşuna gidecektir. Çünkü Türk mezarlıkları ve bilhassa en büyükleri ve mütenaları olan Eyip ve Karacaahmet kabristanları okadar perişan ve kurun vustai bir şekilde vücade getirilmiştir ki yüz binlerce lira sarf olunsa bile yine ıslâh ve tanzim etmek kabil olamaz. Fikrimce bütün bu kabristanları bırakmalı. Yeniden kabristanlar vücade getirilmeli. Yalnız bu sayede Türkler yakın bir zaman sonra muntazam ve milletin haysiyeti ile mütenasip medeni ve güzel kabristanlara sahip olacaklardır. ümit ederim ki şehir emaneti bu fikri tercih ve tasvip eder. Yoksa seksen sene daha geçerde yine muntazam ve asri bir kabristana sahip olamaz. Yalnız bir şeyde gayri müslim kabristanlarına benzememeyi tavsiye ederim . O da onlarda olduğu gibi kabristanları (ticaret fabrikası) yapmaktadır. Çünkü onlarda kabristanlar hemen hemen birer ticaret fabrikası gibidir. Büsbütün insanî ve millî müesseseler değildir.

Z. M.

YENİ LİSANCILAR VE ZİYA GÖK ALPIN FİKİR MENBA'LARI

IV

1— İzmir, de (dil hareketi) İstanbul matbuatında görüldüğü ve okunduğu vechile (Edebiyat ve edebiyat lisanı) mes'elesinden ortaya çıkmamıştı. Esat beyin (Fikirler) mecmuasında tesbit ettiğine göre, türklerin ilerlemesi âmillerinden birinci derecede ve en başda bir muessese olmak haysiyetile , atide içerden , dışardan bir çok sebeblerle bir felâkete ma'ruz kalması ihtimali gittikçe kuvvetlenmekte olan(Türk camî'asi) arasında emin , kullanışlı ve kolay bir anlaşma vasıtası te'min etmek gibi yüksek ve şamil bir emelle ortaya konmuşdu . Filhakiki bir camia

ilerlemek ve,Necip beyiu ifadesile, « daha mesut bir hale gelmek için bir yerden başlamak lâzım gelirse ilk önce hatıra dil gelir, ilkin dili yoluna koymak haşka savaşıslara mantıkan tekaddüm eder.» Şu hale nazaran «bu lisanı tahrir ile, düşünüşce ve sair suretle ilerlemek mümkünmüdür ? »

Necip bey irad ettiği bu suale menfi cevap veriyor, ve «bu hüküm ve kanaatin doğru olup olmadığını anlamak için onu bir tetkinke tabi tutmak lâzımdır » diyordu. Ve otuz sene mukaddem İstanbul yevmî gazete ve mevkutelerinde « Lisanın sadeleştirilmesi . tasfiyesi , ıslâhı, zengileştirilmesi ... v. s.) namına ileri sürülen düşüncelerin muhafazakârlarla, Serveti Fünuncular arasında açılan münakaşanın bir sistem dahilinde bareket edilmediği için müsbet ve amelî bir neticeye varmadığına işaret ederek maksadını şöyle izah ediyordu :

« Esasen yıllardan beri açılıp kapanan dil meselesinin herkese bıkkınlık verip bezdirecek bir yanından yakalayarak işe girişme ve yahut sırf kuru hükümlerle halline kalkışmak bunun açılmasından umulan faydaya büsbütün aykırıdır. Evelce açılan (Tasfiyei lisan) mübahasası buna bir örnek olabilir. Meseleyi lakırdı gürlütüsüne boğmakdan ise hududunu çizerek usul altında halline çalışmak daha yollu ve daha yararlıdır .»

Meselenin hududu hakkında : « Tetkik edilecek olan (Lisani tahrir) ayrıca uzun boylu izah edilen şahsî ve ictimai üf'ulleri, vazifeleri «Fonction»leri, itibarile hududları nerelere kadar varıyor ? Bu mesele yalnız (Lisaniyat) veya (Estetik)in mevzuu , sahası dahilindemidir ? Bu iki ilim bu mu'dil için halline kâfi değildir . Çünkü bu , bunlardan haşka (Sosyoloji) ve Psikolojinin mevzularına giren bir meseledir . Binaenaleyh (Lisanı tahrir)in tetkikinde yalnız (Lisaniyat) ve (Estetik)e istinat olunamaz. Böyle bir tedkiki takib edecekler için meselenin sonraki ilimlere de taalluk ettiği bihemmehal göz önünde bulunmalıdır . » diye beyanı fikr ediyordu .

Şu hale göre mazi ile İzmir arasında, cereyanın başlangıcında ufak ve fakat dikkate lâyık bir fark tebarüz etmiş oluyor.

11 — Bahsımız üzerinde - Lisanı tahrir - Mehmet Necip bey tarafından ortaya konan fikirleri ve tetkik neticelerine göre verilen hükümleri ikiye ayıra biliriz :

A — Lisan meselesinde maziye nazaran az ve çok fark arzedenler .

B — Aynen kabul edilenler .

1 — Mehmet Necip beyde lisanı tahriri tıpkı Sami bey gibi gayri tabii, yapma bir lisan addediyordu . Ve üç dilden bir dil olamayacağı iddiasında idi . Burada esas itibarile bir fark görülmüyor . Ancak Sami bey tahrir lisanını tam ma'nasile « müstakil » bir dil görüyordu . Fakat tahrir lisanımız mademki yapma idi , gayri tabiiydi; arapca ve acemce unsurlar gelişi güzel alınmıştı; bu dillerin kaideleri de türkce kaideler gibi birlikte kullanılıyordu . Böyle bir dile (Müstakil bir dil) demek bittabi doğru değildi. Necip Bey bu fikirde idi.

Görülüyorki tahrir lisanının müstakil veya gayri müstakil addedilmesi hususunda Sami B. merhumle Necip bey arasında mühim bir fark ve tezat göze çarpıyor. Bu da iki şahsiyetin mezkûr lisanı muhtelif cihetlerden ruyet ettiklerinden ileri geldiğini kabul etmek icap eder .

İki tarafın hüküm ve mütale'alarını yakından tedkik edecek olursak Ş. Sami Beyin (Türkce) nın yalnız bünyesini, yahud iç ve uzvî yapısını aldığı görülür. Çünkü Türkce'nin lisanı tahrirde de asıl kendi sarfı, usulü, şekli temamiyeti bozulmamıştır. Ya'ni yabancı kaideler; Türkce unsurlara tatbik ettirmiyorlar. Bu haysiyetle (Türkce müstakildir) . Merhum, (Tahrir lisanı) nı bu cebbeden görerek onda (istiklâl) tanıyordu. Necip Bey ise dediğim cihette aynı fikirde olmakla beraber, Türkcedeki bileümle yabancı unsurların Türkce'nin değil, en ziyade kendi kaidelerine, sarflarına tabi olmasından bu suretle lisanı tahrirde yabancı kaideler hüküm sürmesinden, bu dillere göre her türlü teşkilât vaki' olabilmesinden (Türkce) adı verilen (tahrir lisanı) nı gayri müstakil ve gayri mazbut görüyordu. Şu suretle Sami Bey merhuma mukabil üstad, asıl türkce'nin bünyesini değil, fakat bu bünyeyi tazyik eden, bunun üzerine kurulan haricî yapıyı, haricî unsurları ve bunların şekliyatini göz önüne alıyor. Bunun için (lisanı tahrir) in başlı başına bir dil olmadığı fikrini ileri sürüyordu.

Lisan meselesinin esası, yazı diline hiç bir ciddî ihtiyaca tekabül etmediği halde doldurulmuş arab ve acem unsurlarının, tabi oldukları kaidelerile birlikde alınarak (yazı dili) nin gayri tabii ve müstakil denilemez bir hal alması dolayısıyla lisanı tahririmizin bundan kurtulması için çalışması keyfiyetidir. Şu hale göre bu gayri tabii türkceyi - lisanı tahrir - arz ettiğim gibi müstakil addetmenin bu kurtarma

işine hiç bir tesiri mutasavver değildir. Ya'ni doğru ve gerçeğe muvafık olmakla beraber bu (lisanî müddea) ya bu meselede büyük bir kıymet atfolunmaz. Bunula beraber lisanı görüş itibarile her iki telekkinin ayrı ayrı cebbelerden doğru olduğu kabul edilebilir.

İzmir : M. Faik

Şiir

UĞURSUZ BİR GEZİNTİ

Bir sabah, Bursa'nın Çekirgesinde,
Yatdığım otelde uyandım erken ;
Düz, yeşil kırlarda, gezeyim, derken ,
Dağların uzayan mor gölgesinde ;

Bilmeden tutduğum taşlı bir çığır ,
Büküle, büküle haylı yükseldi ;
Yorğunluk duymadım, etraf güzeldi ;
Tarlalar başladı, bitince bayır .

Niyyetim, artık, buradan dönmekdi .
Uzakdan gördüğüm ulu bir çınar ; [1]
Gözümü, gönlümü kendine çekdi ;
Uzattım yolumu oraya kadar .

Ne hoşdı çınarın apraş gölgesi ,
Yapraklar içinde kuş civiltisi ,
Gülüyor sanılan kaynağın sesi ,
Pek yavaş esen bir yel iniltisi .

Ansızın, yanıma bir çocuk geldi ,
Çenesi çıbanlı, yanağı soluk ,
Altıları moraran gözleri donuk ;
Hiç bir şey demeden yere çömeldi .

Geydigi, yalnız bir eski gömlek
Yırtıkdı önünden, başdan aşağı ,
Yok idi bir ipden bile kuşağı ;
Kanadı kırılmış çıplak bir melek ;

Baş açık, bereli ayaklar yalın ,
Saçları güneşden ağarıp solmuş ,
Tepsirmiş dudaklar , kırışmış alın ,
Dört , beş yaşındayken ihtiar olmuş ,

Ne hacet, sormaya ? anası olsa ,
Bu yırtık gömleği elbet dikerdi ;
Hatta, pek fakır bir babası olsa ,
Kendi aç kalırdı onu beslerdi .

Anladım, bu çocuk mutlaka öksüz ,
Ne ana, ne baba, ne kimsesi var;

[1] Bu ağaç İnkaya köyünün yanındadır.